

TARTU ÜLIKOOL
HUMANITAARTEADUSTE JA KUNSTIDE VALDKOND
KULTUURITEADUSTE JA KUNSTIDE INSTITUUT
EESTI KIRJANDUSE ÕPPETOOL

Kristel Kevvai

MÄLU CAROLINA PIHELGA JA MAARJA PÄRTNA
LUULES

Bakalaureusetöö

Juhendaja Mart Velsker

Tartu 2017

Sisukord

| | |
|---------------------------------------------------|----|
| Sissejuhatus | 3 |
| 1. Mälu ja aeg..... | 4 |
| 1.1. Mälu..... | 4 |
| 1.2. Aeg kui mälu osa | 5 |
| 2. Kultuurimälu | 8 |
| 2.1. Kirjanduslik jätkuvus | 8 |
| 2.2. Kollektiivne mälu | 10 |
| 3. Isiklikul kogemusel põhinevad mälestused | 16 |
| 3.1. Isiklik mälu..... | 16 |
| 3.2. Põlvnemine ja esivanemate pärand | 21 |
| Kokkuvõte | 24 |
| Kirjandus | 26 |
| Summary | 28 |

Sissejuhatus

Käesoleva bakalaureusetöö aluseks on kahe 1986. aastal sündinud luuletaja – Carolina Pihelga ja Maarja Pärtna kuus luulekogu. Carolina Pihelgalt on ilmunud kokku neli luulekogu, neist esimene, „Sõrmemuster“ ilmus juba 2006. aastal. Vaatluse alla kuuluvad aga Pihelga kolm järgmist kogu – „Metsas algavad hääled“ (2010), „Õnnekangestus“ (2011) ning „Kiri kodust“ (2014). Maarja Pärtna andis välja oma esimese luulekogu „Rohujuurte juures“ 2010. aastal. Järgnesid kogud „Läved ja tüved“ (2013) ning „Saamises“ (2015). Kõik kolm kuuluvad ka käesolevas töös vaatluse alla.

Kuigi nimetatud luuletajate loomingust saaks uurida mitmeid aspekte, otsustasin ajalise tunnetuse ning täpsemalt mälu kasuks selle teema korduvuse tõttu. Mõlema kirjaniku luuletustes on läbivaks teemaks aeg ning mälu ja mäletamine. Nad tajuvad aja muutumist ning elu pidevust, samas muutlikkust. Kummagi luuletaja looming ei ole aja seisukohalt üheselt mõistetav. Nii Pihelgas kui Pärtna kirjeldavad seda eri luulekogudes ning luuletustes isemoodi.

Uurimistöö eesmärk on välja tuua, kuidas kaks luuletajat mälu, ja sellega seonduvalt ka aega, kujutavad. Lähemal vaatlusel selgub, et sarnastel teemadel räägitakse pisut erinevalt. Mis viisil mälu kujutamine kahel noorel luuletajal avaldub, selgub järgnevates peatükkides.

Bakalaureusetöö jaguneb kolmeks peatükiks. Esimene peatükk on esitatud pigem aja kulgemist silmas pidades, kuna mälu ja aeg on tihedalt koos käivad mõisted ning ajaline taust tagab üldisema pildi loomingust. Teine peatükk on jagatud kaheks alateemaks – „Kirjanduslik jätkuvus“ ja „Kollektiivne mälu“. Mõlemas keskendun kollektiivse mälu avaldumisele eri tasanditel. Kolmas ehk viimane peatükk on vastukaaluks teisele isikliku mälu kujutamisest ja selle variatsioonidest.

1. Mälu ja aeg

1.1. Mälu

„Mälu“ mõiste pole kindlasti üheselt mõistetav. Kõige tavalisema ja levinuma definitsiooni kohaselt on mälu elava organismi võime talletada oskusi, informatsiooni ning harjumusi. Mälu ei esine ainult inimestel, vaid kõigil evolutsiooni arenenud vormidel. Endel Tulving kirjeldab oma raamatus „Mälu“ nimateemat järgmiselt: „Mälu on üks kolmest alustalast, millele tugineb arukas elu; taju ja mõtlemine on kaks ülejäänut“. (Tulving 1994: 15–17)

Üldlevinud arvamusele mälust kui informatsiooni talletajast on veidi teisel seisukohal semiootik ja kirjandusteadlane Juri Lotman. Ta väitis, et mälu ei ole informatsiooni hoidla, vaid selle regenereerimise mehhanism. Selleks, et meile midagi meenuks ja „mehhanism“ käivituks, peavad sümbolid olema paigutatud tänapäevasesse konteksti. (Lotman 2013: 1740)

See, kuidas inimene käitub, tuleb sellest, mida ta on enda tegevusega mällu talletanud, missugust infot on ümbrusest ammutanud. (Tulving 1994: 15) Kõike ühtviisi hästi mäletada pole võimalik. Me unustame loomupäraselt vähemalt osa infost, mida me ei kasuta, või kasutame vähe. Talis Bachmann ja Tiit Maruste on ülevaateos es psühholoogiast (2003: 137) öelnud: „Kui mälu ei kahjustu, võib säilimine olla väga kestev“. Siiski on kahjustused enamasti paratamatud tekkima. Lisaks aju enda kaitsemehhanismidele võivad nn kahjustusi tekitada ka keskkond ja ümbritsevad inimesed, moondades meie olemasolevaid ja tegelikke mälestusi.

Kui inimene mäletaks kõike, mida võimalik, kaoks meie ümbert otstarbekus ning loomingulisus. Nii kaoks inimesel võime eraldada olulist ebaolulisest. Kuigi igapäevaselt tundub unustamine halb, kaitseb aju meid sel viisil ebaolulise info eest ning teeb ruumi ajakohasele ja vajaminevale informatsioonile. (Bachmann, Maruste 2003: 137–138)

1.2. Aeg kui mälu osa

Mälu pole võimalik käsitleda aega täiesti mainimata, sellega arvestamata. Aja tähendus selgub enamasti kontekstis ning hargneb omakorda mitmeks jaotuseks (Kõiv, Kuusk 2000: 67–69). „Eesti keele seletav sõnaraamat“ (2009: 38) defineerib „aega“ järgmiselt: „lõputu, piiramatu kestus, lõputult voolavad tunnid, päevad, aastad jne“. Seega aeg on nii füüsiliselt mõõdetav kui ka tunnetuslik ühik, millega mõõdame vahemaad möödunu, oleva ja tuleva vahel.

Vaadates mõlema luuletaja, Carolina Pihelga ja Maarja Pärtna, luuleloomingut, on selles sageda teemana näha aja kulgemist, seejuures on tegemist mitmesuguse ajaga. Ühest küljest on näha üsna lineaarset kulgemist ühest aastaajast või etapist teise, teisalt mineviku ja oleviku suhet ajas. Just olevik on see hetk, millest saab mõlemal luuletajal alguse küsimus – kas asjad meie ümber jäävad. Etteruttavalt võib öelda, et selget vastust sellele küsimusele ei saa kummagi luuletaja loomingust.

*[---] ning kogu selle kulumise juures
on käepärast ikkagi ainult see
üksainus käesolev hetk
mis aina libiseb läbi oleviku
ahtakese nõelasilma*

*ja küsib su usu järele
asjade püsivusse (Pärtna 2015: 17)*

Carolina Pihelgas kirjutab, et hetkes elades tekib tunne, et miski ei muutu. (2011: 35) Pärtna kirjeldab „Saamises“ ka seda, kuidas me peaks hindama olevikku ka siis, kui me ei saa elus toimuvat mõjutada: *[---] aeg / millest ei sünni midagi / aga milleta ei saaks ka / midagi enam olla. // aeg mitte midagi olulist teha / aeg lasta asjadel / omasoodu kujuneda* (2015: 7).

Seda, et aeg paratamatult ja omasoodu kulgeb, sõnastavad mõlemad luuletajad. Pihelgas kirjeldab luuletuses „Uzhgorod“ väga vaikset linna, kus *[---] ainsa helina / vookleb läbi linna jõgi / voolab nagu / tummfilmi aeg* (2010: 69). Aja kulgemisele viitavad luuletustes

mitmed detailid, mis tõestavad omakorda just seda, et elus on hulgaliselt asju, mis jäävad. Kõige rohkem leiab selliseid looduslikke elemente Pihelga debüütkogust „Metsas algavad hääled“. Olgu selleks siis lindude ränne (2010: 42), aastaegade vaheldumine, kastanite valmimine (2010: 48), õunte kõdunemine (2010: 71) vms. Loodus toimib ikka nii nagu on seda kogu aeg teinud. Ka kogus „Kiri kodust“ viimane luuletus on sellise alatooniga:

[---] *Nojah. Puud on kõrgemad
ja suhtleme ka teistmoodi, aga muidu oleks
kõik justkui varem. Ainult need kivid, mis
sadasid otse taevast meie kunagisele haua-
platsile, vot need ei lähe tõesti meelest* (2014: 71).

Näite muutumatusest toob ka Pärtna: *tähed, mis püsivad oma igaöisel kursil* (2013: 20). Ka siis, kui nende tähendus ajas muutub – *tähistaja jääb, tähendamine on lakanud* (Pärtna 2013: 9). Maarja Pärtna viimases luulekogust leiab tsükli, mille koondnimi on „Portreed“. See sisaldab luuletusi, mis räägivad ühest vanast mehest, kes võib olla luuletuse subjekti vanaisa. Ta meenutab, mis elu oli vanale mehele õpetanud: [---] *et uudised ajalehtedes tulevad ja lähevad / aga päikesepaistel istumise mõnu / jääb ikka samaks*. (2015: 18) Mõlemad luuletajad nõustuvad, et osad, pealtnäha väikesed asjad, on ajas jäävad.

Juba mainitud aastaegade vaheldumise lugu on Pihelga viimases kogus „Kiri kodust“ näinud ka ajakirjanik ning kultuurikriitik Sven Vabar, kes liigitab teose „aastaringikogude“ hulka. Tegemist pole aga rõhutatult aastaegadele üles ehitatud koguga. See, mis aastaag parasjagu on, tuleb välja üle mitmete luuletuste peaaegu märkamatu. „Kiri kodust“ saab alguse talvel ning lõppeb millalgi sügisel, ehk teeb peale aastaringi. Kusjuures luuletuste „subjekt“, nagu Vabar teda nimetab, ei viibi ise tegevuse keskel, vaid on vaateleja rollis. (Vabar 2014: 50) Vabari tähelepanekut

ilmestavad ka read samast luulekogust: *Dōgen¹ ütleb, et aastaajad / ei järgne üksteisele, need on / lihtsalt aja eri palged* (2014: 32).

Sellest, et „Kiri kodust“ saab alguse talvel, annab aimu nii teose moto, mille autoriks on Nikola Madzirov, kui ka esimene luuletus: *nii nagu nad kunagi igatsesid / jälgi teha valgesse jahusse / maapinnal, mida nad nüüd / nimetavad lumeks*. (Pihelgas 2014: 5–9) Ka see, et luuletuse subjekt on vaatleja rollis, tuleb välja juba esimesest luuletusest. Kuigi luulekogu saab alguse talvel, ei tähenda, et subjekti ennast ümbritseks talv, ta jutustab loo. Nagu kirjutab Epp Annus – autori loodud maailm ei saa liikuda ühest ajast teise, minevikust olevikku, olevikust tulevikku. Ka mitte lugeja jaoks. Lugeja saab asuda vaid oma „reaalajas“, aeg-kohas, kus ta parasjagu viibib. Erinevad kohad ja olukorrad on need, mis avavad antud maailma meile läbi autori sõnade. Olevik on aeg, mis meil realselt käes on, hetk, mida saame tajuda. Minevik on möödunud ning eemal, tulevik eksisteerib vaid meie kujutluses „võimalikkuse kobarana“. (Annus 2002: 115–120) Sügise kohalolust luulekogu lõpus annavad aimu *pikad ööd, mille sõrmed on külmad ja rõsked* (Pihelgas 2014: 69) ja *vahtralehed* (Pihelgas 2014: 70). Pihelgas teeb seega peale aastaringi, milles ei viibita kohal, vaid sellest luuakse kujutelm, abstraktne ruum.

¹ Dōgen Zenji (1200–1253) oli Jaapani zen-budistist preester, kirjanik, luuletaja ja filosoof.

2. Kultuurimälu

Kultuurimälu on selles peatükis jagatud kaheks osaks. Esimeses, mis kannab nime „Kirjanduslik jätkuvus“, esitatakse näiteid kirjanduse kandumisest ajas läbi Carolina Pihelga ja Maarja Pärtna loomingu. Alapeatükk „Kollektiivne mälu“ keskendub sündmustele ning tundmustele, mis säilivad inimeste mälus tänu sotsiaalsele ja rahvuslikule ruumile, mis meid ümbritseb.

Mõlemas peatükis esinevat nn üldist kultuurimälu leidub kõige rohkem Pihelga kogudes „Metsas algavad hääled“ ja „Kiri kodust“ ning Pärtna puhul „Lävedes ja tüvedes“.

2.1. Kirjanduslik jätkuvus

Carolina Pihelga ja Maarja Pärtna luuletustes mainitud mälu ja mäletamise teemat iseloomustab hästi Juhan Liivi mõte „Kes minevikku ei mäleta, elab tulevikuta“. Mõlemad vaatluse all olevad luuletajad näitavad oma loomingus, et elu edasi kandmine ja mäletamine on olulised. Seos Liiviga ei ole siinkohal juhuslik. Maarja Pärtna on ühes intervjuus Carolina Pihelgale rääkinud, kuidas Juhan Liiv teda kui luuletajat mõjutanud on (Pihelgas, Pärtna 2013: 1276–1277). Nii võib juba Pärtna esikkogust leida otsese viite Liivile:

*Juhan, mida sa mõelda võisid kui
klienditeenindajad su rongi pealt maha tõukasid [---]
Juhan, olid su põletatud luuletused
kellelegi pühendatud (2010: 16).*

Fragmente Juhan Liivi loomingust on ka Pärtna järgmistes luulekogudes: *ehitad üles oma elu / metsa alt kokku kantud kuuseokastest / varjendit. kui seda metsa ees ei oleks / ei varjaks sind enam miski. (Pärtna 2015: 26) või [---] jalgrattal mööda sõidab. eile nägin ma Eestimaad, lagund / talumajasid, raskeid ja rammetuid rajasid. (Pärtna 2013: 34).*

Märke vanematest luuletajatest on võimalik leida peaaegu kõikidest analüüsitavaatest kogudest. Kuigi Maarja Pärtna luuletuses on peamiselt märgata selgeid Juhan Liivi

parafrazeerimisi, võib tema loomingust leida ka kirjanikke mujalt maailmast. Näiteks William Carlos Williams, kelle luuletuste tõlkeid on kogus „Läved ja tüved“, aga ka inglise kirjanduse klassik Shakespeare: *magada? jah, magada, / võib-olla undki näha* (Pärtna 2013: 17), mis pärineb teatavasti Shakespeare'i ühest tuntumast näidendist „Hamlet“. Carolina Pihelga loomingus on nii Ene Mihkelsoni, Juhan Viidingut kui tegelikult ka varem mainitud Liivi ja teisi. Pihelgas kirjutab kogus „Kiri kodust“ (2014: 34) järgmiselt: [---] *See / kõrge, heledate seintega tuba mäeveerul / ongi juba koduseks saanud. / Laed on mustad nagu nõgi / mõistagi siis, kui kirjutada kodust.* Ka Liivi luuletus „Must lagi on meie toal“ on tugevalt seotud kodu ning mineviku mäletamisega. Ka Ene Mihkelson loomingus on olulisel kohal põlvnemine, kuuluvus, ajalugu ja mälu. (Rein 2015) Carolina Pihelgas on kasutanud „Õnnekangestuse“ motona just Mihkelsoni tsitaati luulekogust „Selle talve laused“: *Ühtedelt lumeväljadelt teistele, kui majad on ümbert võetud / ja jääd ise ekslema luuletatud maastikele.* Nimetatud teose pealkiri saab aga uue ilme „Õnnekangestuse“ esimese tsükli näol. Pihelgas mugandab selle enda jaoks „Selle õhtu laused“, mis jääb semantiliselt siiski üsna lähedaseks originaalile. Sarnaselt luulekogu esimesele tsüklile on ka neljandas saadud inspiratsiooni ühelt luuletajalt, sedapuhku Juhan Viidingult. „Õnnekangestuse“ neljas tsükkel kannab nime „Põhi lõuna süda lääs“, mis tuleb Viidingu luuletusest „Põhi Lõuna Ida Lääs“. Need on viited, mille tunneb ära suur osa kirjandushuvilistest inimestest. Kindlasti leiab lähemal uurimisel selliseid näiteid veelgi. Siiski tasub seejuures jääda kriitiliseks, kuna mõned seosed võivad olla juhuslikud või alateadlikult tekkinud. Pelgalt tekstidele tuginedes saame vaid oletada, mida luuletaja on taotlenud.

Lisaks otsestele parafrazeerimistele on luuletajad läbi teoste nimetanud mitmeid kirjanikke ja filosoofe nii minevikust kui enda kaasajast. Pihelgas edastab kogus „Kiri kodust“ juba varem mainitud Dōgeni mõtteid, Pärtna nimetab „Rohujuurte juures“ USA poeedi Allen Ginsbergi läbielamisi Harlemis 1948. aastal (2010: 16). Just nende minevikust pärit kirjanike puhul on näha, kuidas Pihelgas ja Pärtna taas elustavad mälestusi olulistest inimestest. Nii on näiteks ka Pihelga luuletuses „Rongis“, kus üks vankriga isa meenutab jutustajale Kreutzwaldi: *üks noor vuntsidega isa ka / meenutab pisut Kreutzwaldi / tema vankris tudub rahulikult / pseudomütoloogia* (2010: 78). Selles,

et magava lapse sünonüümina on kasutatud „pseudomütoloogiat“, saab ühe tõlgendusena näha just seda, kuidas tähistaja on alles jäänud tähenduse muutumisest sõltumata (Pärtna 2013: 9). Vankris magava lapse ning Kreutzwaldi Kalevipoja vahele saab panna võrdusmärgi. Kui viimane on tänapäeva inimese jaoks mütoloogiline kangelane, siis elav ja hingav laps on reaalsus – pseudomütoloogia.

Väga sarnase analoogi leiab ka Carolina Pihelga luuletusest „Jumalal oli kaks poega“, milles ta kirjutab, kuidas Jumalal oli kaks poega, *aga vaid ühest sai müüt / Teine tema elab herne poe taga hoovis*. See poe taga elav Lembit on inimene meie keskelt, kes kuulutab samuti tõde või ka tulevikku, hoopis miniatuursemlt, kuid siiski. Sel elu ja raskusi näinud „Jumala pojalt“ on usku tulevikku – [---] *ja ta lubab mulle – / sinul jah sinul saab olema palju parem elu*. (2011: 73) On tähelepanuväärne, kuidas kaks luuletajat on kujutanud mitmeid aspekte nii sarnaselt.

2.2. Kollektiivne mälu

Kollektiivse mälu mõiste, nagu seda tänapäeval tunneme, väljatöötajateks peetakse sotsioloog Maurice Halbwachsi ja kunstiajaloolast Aby Warburgi, kes tegutsesid 1920. aastatel teineteisest sõltumatult. Nende läbimurdeks sai kollektiivse ehk sotsiaalse mälu liigitamine bioloogilise määratluse alt kultuurilisse. (Assmann 2012: 1775–1776) Teisisõnu võib kollektiivset mälu nimetada selle töö seisukohalt ka kultuurimäluks. „Kultuurimälu“ termini võtsid kasutusele Aleida ja Jan Assmann. Viimane on selle mõiste kohta kirjutanud järgmiselt (2012: 1783): „Kultuurimälu mõiste moodustavad kõik need igale ühiskonnale ja igale ajastule iseloomulikud taaskasutatavad tekstid, pildid ja riitused, mida „kultiveerides“ ühiskond oma minapilti stabiliseerib ja edasi annab, kollektiivselt jagatud teadmine – peaaesjalikult mineviku kohta, kuid mitte ainult –, millele toetub rühma teadlikkus oma ühtsusest ja eripärast“. (Tamm 2013: 1748)

Pihelgas kirjutab luuletuses „Kaks kalameest“: *Sama kanuuga / ja ikka samal merel / just nagu nende esiisad / kümme tuhat aastat tagasi / Püüavad kalade und* (Pihelgas: 2010: 36). Nii Carolina Pihelga kui ka Maarja Pärtna luuletustest kumab tugevalt soov rääkida sellest, mis kunagi on toimunud siin, kus hetkel elame. Ja näidata, et me jätkame ka praegu alateadlikult paljusid nendest tegevustest. Nad põimivad oma loomingusse

osavalt nii hetki, mida meie esivanemad on saanud näha, kui ka seda, kuidas inimesed on Eesti pinnale tuhandeid aastaid tagasi jõudnud. Viimane näide pärineb Pihelga luulekogust „Kiri kodust“, kus ta kirjutab: [---] *Nad ei / tahtnud midagi halba, riigipiiri ületasid / rändloomade kombel, aga jäljed / reetsid nad, nagu ikka. Kümme tuhat / kilomeetrit, et süüa peotäis Võrumaa lund* (2014: 68). Levinud rahvaste rände teooria järgi on Euroopa inimesed pärit Aafrikast ning selle mandri keskosa on Eestist hinnanguliselt 10 000 km kaugusel. Autorid ja ka lugejad pole nende sündmuste juures viibinud, ometi teame ja saame aru, millest räägitakse.

Inimestel on tavaks pidada koduks kohti, kus on säilinud nende jaoks tuttav. Mälupiltide ja -tunnetena saavad meenuda kohad, kus oleme viibinud. Suur osa eestlastest on mingi aja oma elust elanud paneelmajades, mille läbikostuvad seinad on tuntud probleem. Pärtna kirjutabki kogus „Läved ja tüved“ tüüpilisest Ida-Euroopa tunnusest – *lagunevate sammastena seisvatest paneelmajadest*, mis ümbritsevad *pinkide peal tukkuvaid kortsunud nägusid* (2013: 21). Just need tunnused on omased Eesti elule ja kannavad endas ajaloo igandeid. Me mõistame, millest autor kirjutab ja neid ridu lugedes tekib paljudel äratundmisrõõm, meie mälupildid saavad mõtteliselt üheks.

Paneelmajad on pärit Nõukogude ajast. See aeg on praegustele põlvkondadele aga juba üsna kaugel ja kummaline aeg. Paratamatult unustame selle, mis jääb kaugesse minevikku, eriti kui oleme sellest kuulnud läbi kellegi teise lugude või kooliõpikute. Eriti kaugeks muutuvad need sündmused siis, kui pole enam ühtki inimest, kes seda ise kogenud on. Nagu kirjutab ka Pihelgas luuletuses „Nõukaaeg“:

*Jah, ma tean et inimesi neljakümneandel küüditati [---]
Ja mulle on kooli õpetatud eestlaste 700-aastasest orjapõlvest [---]
Aga see ajalugu on sama kaugel
kui rooma keisrid ja vene tsaarid
Need on nagu muinaslood, veidrad jutud
mõistusega mõeldav, ette kujutada raske* (2010: 67).

Kiiresti arenevas maailmas on aga järjest enam näha mitte ainult linnapilti kõrguvaid hooneid ja uusi teostatavaid ideid, vaid ka maapiirkondades laiuvaid maanteid ja

tehaseid. Pärtna kirjeldab üsna täpselt, kuidas oma igapäevaseid toimetusi tehes ei oska inimesed aimatagi, mis on nendes kohtades enne meid olnud, mida on need meie esivanemate jaoks tähendanud. Meie loodud materiaalsete objektide all on *mäletamine / nagu metsa-alune juurestik*. Need nähtamatud juured toovad alateadvusest meid tagasi, kui oleme oma teadmise peateelt eksinud.

*kui metsa enam ei ole, jäävad vaid üksikud puud
ja üksikud inimesed, kes katsuvad tüvede krobelist koort [---]
jäävad vaid üksikud inimesed
kes on ainukordsust ihaledes unustanud
et maanteede all, kortermajade all
lennuväljade all, kõrghoonete all [---]
on ikka veel alles ühiste juurte varjatud algupära (Pärtna 2013: 36)*

Kuigi alapeatükis „2.1. Kirjanduslik jätkuvus“ räägiti Juhan Liivist kui ühest inspiratsiooniallikast, siis tegelikult pole Pihelga ja Pärtna luuletustes tähtis pelgalt tuntud kirjanik Liiv, vaid ka liiv kui looduslik materjal (siiski võib meeles pidada fakti, et nimetatud kirjanik on ka liiva oma luuletustes maininud). See sageli veekogude kallastel paiknev mass on tekkinud väga pika aja jooksul looduse jõul jahvatatud merikarpidest, kividest ja muust. Liiv talletab semantiliselt seda, mis on temaga aja jooksul juhtunud. Kui poeetiliselt personifitseerida, siis liiv mäletab. Pihelgas rõhutab luuletuses „Liiv“, kuidas me ei anna endale enamasti aru, kui palju aastaid ja ajalugu meie jalge all krudiseb (2010: 12). Mälu ja ranna seose on välja toonud ka Pärtna:

*mu reetlik mälu on rand millel lebades kujutlusvõime loob õhulaevu
mis otse me silme all sinistes leekides mööduvad üle me peade kui [---]
& liiv su jalgade ümber selles kellas kuhu me oleme määratud
on mõõdetud mahalugevas ajas mis eraldab ühte kohtumist teisest (2010: 43).*

Ta näitab ja mõõdab aja möödumist liiva kaudu. Oma teises luulekogus „Läved ja tüved“ keskendub Pärtna sellele, kus asuvad meie läved, meie alged, ning kuidas on tänapäeva inimesed neile vastukaaluks n-õ tüved. Seda ilmestavad ka stroofid:

*aga kivi on justnagu soe
ja kui käega üle ta kumeruste ja õnaruste minna
pudeneb peopesa all värviliseks liivaks.
siinsamas ongi see lävi
kus kõik mõeldav saab võimalikuks.*

*kivide keel muutub mõistetavaks.
liivaterad pudenevad jalajälgede sisse (2013: 38).*

Rand koos seal leiduvaga on mõlema luuletaja loomingus kohaks, kus ähmaselt meenuvad möödunud hetked, vanad ajad. Selles keskkonnas tuntakse ja otsitakse kontakti minevikuga rohkem kui mujal. Mõneti on ranna puhul tegemist sujuva maailma äärega, kus liivast ja kõrvalasuvast vees ajalugu vastu vaatab. Rand kui teatav piiritsoon on teada juba vanadest pärimustest. Ka „Saamises“ on see tähtsal kohal, eriti terviklikult tuleb see välja tsükli „Magnoolia“:

*[---] otsid teed
kivisel maastikul
[---] kes osutaks õige suuna
kes õpetaks küsima?
[---] rannale jõudmine tähendab:
oled jõudnud lähedale
esimesele õigele küsimusele.
lained su ees
ja tähed üleval
on ainult pealispind
mille alt kooruvaid märke
sa veel ei mõista, veel
ei paindu su keel neid tõlkima
aga siiski
[---] nupid ükshaaval
ühhest unustatud ajast pärit*

kivistisi (2015: 52–53)

Sellest „Magnoolia“ 14. luuletusest paistab soov saada aimu, mis on enne meid olnud. Luuletuse subjekt tegeleb seal enda otsimisega. *Ühed unustatud ajast pärit kivistised* on olemas kividel rannas silmanähtavalt, aga ka hingeliselt tunnetatavana. Samas ka juba purunenud kividel, mis on muutunud liivaks.

Juri Lotman on liigitanud kultuurilise mälu omakorda väliseks ja siseseks. Esimesel juhul mäletatakse eelneva inimkonna kogemusi ning teisel selle inimkonna seisundeid. (2013: 1738) Lotman rõhutab ka sümbolite olulisust kultuurimälus, ent väidab, et sümbolid pole püsivad (2013: 1740). Pihelga ja Pärtna loomingust jääb kõlama aga mõte, et ükskõik kui palju aega möödub, on rand koos oma elementidega nii mäletamise sümbol kui ka vahend.

Sarnast emotsiooni kannab ka *ilmapuu*, mida mainib Carolina Pihelgas „Metsas algavates hääldes“ (2010: 80) ja *kaheharuline männiokas* „Õnnekangestuses“ (2012: 32). Nii *vana vaher*, *vana ilmapuu* kui ka mainitud *männiokas* on seotud puuga. Puu aga teatavasti on väga vana ja elu näinu sümbol. Need vahtrad ja männid on olnud enne meid ning talletanud kõik selle, mis neid ümbritsenud on. Nagu ka „Kiri kodust“, kus Pihelgas kirjeldab varajase lume suutlikkust kirjutada puude tüvedele hieroglüüfe – aeg ja kõik mööduv jätavad jälje (2015: 11).

Kollektiivset mälu rõhutab eriti Maarja Pärtna oma luulekogus „Rohujuurte juures“, mille avaluuletus võib viidata 20. sajandi teisele poolele ja lõpule, kus olulist kõneainet pakkusid kosmoselennud ning Kuul käimine. Inimeste elu sai sisse hoopis teistsuguse hoo, tehnika arenes tohutu kiirusega – *toodi uudiseid teiselt planeedilt & hinged lahkusid tähelaevades / jättes tühjaks köögid kabinetid töökojad magamistoad*

[---] (2010: 5). Võib eeldada, et siinkohal on mõeldud rutiini katkemist ja seda, et inimesed hakkasid tegelema uute asjadega, leiti võimalusi maailma avastamiseks.

Need on sündmused, mis puudutasid kõiki. Veel konkreetsemalt meenutab Carolina Pihelgas möödunud globaalseid sündmusi luuletuses „Kolonialrõdu“ (2010: 40): *Kui metsades jooksid veel loomad / käis siin Kolumbus / kes oli kindel / et maine paradiis pole kaugel*. Enamik inimesi teab, kes oli Kolumbus ning mis on tema tähtsus maailma ajaloos. Ameerika maailmajao avastamine on kahtlemata üks paljudest hetkedest, mille tähtsus on kandunud läbi sadade aastate kollektiivse mälu kaudu.

Omamoodi kollektiivse mälu olemuse on kirja pannud Maarja Pärtna luuletuses „Jalgrattaga“:

[---] *kuidas mäletada midagi, mis jääb teisele poole
isiklikku kogemust? mõned niidiotsad annab kätte
ruum; ruum ise on see, mis lugudele elu sisse puhub.
mind ümbritsev maastik mäletab – füüsiliselt,
nähtavalt, käegakatsutavalt: aga ka keeleliselt, nime
ja kohtadega seotud lugude kaudu. õppida seda
lugema tähendab teadvuse ja kollektiivse mälu piirile,
mälu panipaikadesse minekut (2013: 33–34).*

See väljendab selgelt, miks üldse kollektiivne mälu eksisteerib – inimese loomuses on olla uudishimulik, viia end kurssi ka sellega, mida isiklikult pole kogetud, kuid mis ometi on meid vähem või rohkem loonud. Mäletada aidata võivad sel juhul kohad, kus on viibinud meie esivanemad, või kus on midagi olulist toimunud, aga ka lood, neis mainitud nimed ja keel ise, mida räägime. Juri Lotman (2013: 1738) on öelnud, et ühise mäluta pole võimalik omada ühist keelt. Samas võib olla ka erinevus selles, kes keelt kannavad. Ühise keelega inimesed ei pruugi tingimata tunda muid sarnasusi. Pärtna kirjutab „Saamises“: *keel oli üks kuid nägu / on nii võõras on nii võõras nagu / oleks sõitnud külla mõnelt / kaugelt maalt sa (2015: 29).*

3. Isiklikul kogemusel põhinevad mälestused

3.1. Isiklik mälu

Pihelga ja Pärtna luuletustes on lisaks kollektiivsele mälule ka palju luuletuste subjekti isiklike kogemusi ja mälestusi, mis stroofides taas elustuvad. Need võivad olla mälestused pereliikmetest, kunagi kohatud inimestest, lapsepõlvest, paikadest või isiklikud läbielamised. Kõige rohkem võib isiklikul kogemusel põhinevaid mälestusi leida Pihelga kogudest „Õnnekangestuses“ ja „Kiri kodust“. Pärtna kogudest aga „Saamises“. Mõned luuletused sisaldavad nii üht kui teist eelnimetatud kogemust. Selline on näiteks Pihelga luuletus „Minu peres“ (2010: 66), kus räägitakse ühe perekonna hoiakutest, aga ka üldisest meeleolust Nõukogude perioodil.

Oma teises luulekogus „Metsas algavad hääled“ räägib Carolina Pihelgas aga loo ühest korterinaabrist, keda valitsevad segased tunded poja sündimise pärast. Toimuv paneb mehe mõtlema, keda ta veel oma elus hüljanud on. Selle luuletusega selgub, et alati ei pea olema luuletuste mina-subjekt see, kelle kogemused lahti harutatakse. Pihelgas näitab, kuidas saab kirjeldada ka teiste inimeste tundeelu. Sarnase näite saab tuua ka Pärtnalt, kes kirjeldab aiaservas istuva vana mehe mõtteid (2015: 18)

*Mu korterinaaber ei saa
täna öösel und [---]
Naine kellest ta enam
ei hooli
on haiglas
täna öösel ootab
ta poega [---]
Ta paugutab uksi [---]
mõtleb tuleviku peale
ja kõikide nende peale
keda ta kunagi hüljanud on (Pihelgas 2010: 49)*

Kui sellise luuletuse puhul võib üsna kindlalt öelda, et kajastuvad mõtted ja kirjeldused kuuluvad kellelegi kolmandale isikule, olgu ta fiktiivne või mitte, siis on ka neid, kus kindlat piiri tõmmata ei saa. Mõne luuletusega, mis on sõnastatud sina-vormis jääb avatuks, kas kirjanik on tahtnud adresseerida selle lugejale, et too tunneks emotsionaalsemat puudutust, või on seeläbi osavalt peidetud isiklik suhe olukorraga. Loomulikult jääb ka võimalus, et ainsuse esimene pööre on lisatud olulise põhjusega ning pöördumine on pigem abstraktne. Kuna selle uurimistöö käsitluses on autorite isiklik suhe oma luuletustega kõrvale jäetud, pole sellele küsimusele vähemalt siinkohal võimalik ka vastata. Selliseid luuletusi leiab nii Carolina Pihelga kogust „Kiri kodust“ kui Maarja Pärtna „Saamises“ ja „Rohujuurte juures“. Teistes on isiklikud mälestused sõnastatud mina-vormis või peaaegu puuduvad.

*Enam ei püüa sa meelde tuletada
oma esimest mälestust. Pildid on
segunenud, tead ainult, et sündisid
ristteel ja sellest ajast saati oled end
tundnud kodus kõikjal, kuhu satud.
[---] Mineviku märgukirjad:
ikka tuletatakse meelde, kui habras
on olemise elulugu, mida keegi meist
pole valida saanud. (Pihelgas 2014: 27)*

Olgu autor mõelnud keda tahes, isikliku mälu aspekt ülaloodud Pihelga luuletuses säilib. Siin on tajutav, kuidas mälestused aja jooksul tuhmuvad ja segunevad. Erinevatel põhjustel jäävad meelde vaid teatud hetked – enamasti olulisemad. Samas kogus („Kiri kodust“) kirjutab Pihelgas veel mitmel korral sarnasel teemal. Küll aga teisest küljest – ta toob vastukaaluks välja selle, et üks võimalus elus on ka unustamine. Ta kirjutab näiteks: *mida tõelisem tahad olla, / seda paremini pead oskama unustada. / [---] Õhtul jääd magama nagu dinosaurused / ja hommikul avastad bussipeatusest / uued kaljujoonised* (2014: 12) ja *ärkasin kahekümne seitsme aastaseks / ega teadnud eriti midagi* (2014: 59). Seda, et autor ei ole truuks jäänud vaid ühele seisukohale, tuleb ette nii Pihelga kui Pärtna puhul. Vastuolu teeb veel konkreetsemaks Pihelga kolm aastat

varem ilmunud kogu „Õnnekangestus“, kus ta kirjutab järgmiselt: *mina mäletan / kahekümne talve / pärastlõunaid* (2011: 45). Nagu varem mainitud, hilisemas kogus ärkas luuletuse subjekt 27-aastasena ega mäletanud midagi. Kuigi ka Pärtnal on ülekaalus mäletamine, leiab temagi luuletuste seast analoogilise unustamise tolereerimise: *ka unustamine on kunst / mida õpitakse, kui õpitakse. // kingitus, mida saab vaid / vastu võtta, päriseks endale küsida aga / küllap mitte kuidagi* (2014: 27). Selline mitmetahulisus on ootamatu ning muudab üldpildi luulekogudest segasemaks. Jääb selgusetuks, mis põhjusel räägib kirjanik mäletamise kahest otsast, unustamise normaalsusest ja mäletamisest paratamatusest, läbisegi.

Unustamise teemal mõtiskleb Pihelgas ka luulekogus „Kiri kodust“, kus arutleb selle üle, kas enese tahtlik minevikust lahtilõikamine on võimalik.

*Saada kõigest lahti, jätta taimed
ületalve omapead, vahetada
telefoninumber, elukoht;
kirjutada võõras keeles,
vormida suu tema klusiilide järgi, [---]
ehitad vettpidavad
tammid, sõnadel lased lõdvalt hulpida [---]
Tihke aktsent
reedab su niikuinii. Võib-olla loodad,
et keel unustab su. Ehk lõpuks unustabki. (2014: 37)*

Vaatamata sellele, et unustamist peavad mõlemad luuletajad võimalikuks, võib nende loomingust leida oluliselt rohkem luuletusi, millest nähtub, et sageli on meie ümber midagi, mis meile minevikku meelde tuletab. *Põletushaavad kehal meenutavad, / kuidas päike võtab, suvekuumust [---]* (Pihelgas 2014: 18), unenäod peegeldavad päriselt juhtunud sündmusi, vanad armastuskirjad hoitakse alles (Pärtna 2010: 22) ja fotod talletavad hetki. Just vanade fotode vaatamise leiame mingil moel peaaegu igast vaadeldavast luulekogust. Pihelgas nimetab seda oma viimases kogus „Kiri kodust“ mitmel korral.

[---] *Kellelegi ei meeldi kõdu: kui lumi sulab,
olgu kohe rohi ja lillepidu. Lõket
ei lubata teha, isegi mitte oma toas.
See, mis põletamata jääb, laguneb
aegamisi või hakkab hilissügisel
pildialbumites kodu käima. (2014: 14)*

See näitab, et kuigi inimesed soovivad sageli kõik vana erinevatel põhjustel hävitada, saavad pildid alles jääda ja neid aeg-ajalt vaadates on võimalik olnud meenutada. See, mida me ei suuda oma tegevusega hävitada, taandub aegamisi, või jääb fotode kujul alles. Olulised hetked meenuvad luuletuse subjektile ka Pihelga luuletuses „Sellel pildil sinust“, kus ta kirjeldab mäeveerul seisva poisi välimust ja valitsevat ilma pildi tegemise hetkel. Selle fotoga rändab ta tagasi aega *kus kõik oli veel ees. (2011: 21)* Samamoodi mainib Pärtna fotosid seoses nostalgiaga (2013: 19) ning „Rohujuurte juures“ *surematuid fotosid: [---] teevad mustades mantlites mehed / raekoja ees üksteisest ülesvõtteid / ning nende hinged sisenevad objektiivi / & väljuvad läbi aparadi nabanööri / väikeste kirjude pixlitena / saavutades „minu fotod“ kausta jõudes surematuse. (2010: 22)* Viimase luuletuse puhul on aimatav ka tagasihoidlik ironia pildistamiskultuuri suunas. See, et inimesed teevad igal sammul pilte ja „hingavadki“ läbi objektiivide, mille tulemusena reaalne elu ja vahetult kogetud mälestused asenduvad mälestustega piltidel. Kas neil mälestustel oluline erinevus on, jääb iga inimese otsustada.

Kõige rohkem leiab Pihelga ja Pärtna kogudest neid luuletusi, kus tegija meenutab enda elus juhtunud konkreetseid sündmusi. On nii neid, kus laotatakse detailselt laiali tunded ja emotsioonid, mis selle sündmusega meenuvad, kui ka pinnapealsemaid. Pärtna loodud isiklikud kogemused avalduvad kõigis luulekogudes, esimeses kahes pisut vähem. „Rohujuurte juurest“ leiab selliseid mälestusi näiteks seoses naabrite tüli kuulmisega (2010: 21), kusjuures naabrite ellu süvenemine sai mainitud ka Pihelga puhul. Pärtna meenutab samas kogus ka *esimest sadu ulmelise aastanumbriga kevadel (2010: 15)*, milleks võib pidada ilmselt 2000. aastat. Teisest luulekogust „Läved ja

tüved“ leiab isiklikke kogemusi üsna vähe. Üheks selliseks on Užupis viibides selle linna varasema külastuse meenutamine: [---] *puud on veel raagus / kui siin viimati käisin / sadas vihma* (2013: 19) ning teiseks jalgrattasõit tuttavas kohas (2013: 33–34).

Enim sisaldab isiklikke mälestusi Pärtna luulekogu „Saamises“. Ühes luuletuses toob Maarja Pärtna välja, kuidas osad mälestused võivad aja jooksul muutuda mingil põhjusel hoopis eredamateks ning me hakkame kahtlema ja analüüsima, mis oleks võinud nende sündmuste puhul teisiti minna:

*ühel päeval ta lihtsalt kadus
jättes endast maha kimbus
täitmata lubadusi. [---]
mälestus aga jäi, muutus iga mööduva aastaga
aina eredamaks – kuni lõpuks sai päris
selgeks ja läbipaistvaks:
mis oli, mis oleks võinud olla, mis oleks
võinud olla olemata [---] (2014: 16).*

Samas avalduvad ka mälestused konkreetsetest inimestest. „Saamises“ seisnev isiklik tasand tuleb välja pea kõikidest kogus sisalduvatest luuletustest. Säilinud on ka mitmed episoodilised, kuid detailsed mälestused lapsepõlvest: *lapsepõlvest mäletad oma õe / pikki heledaid juukseid, mida peale sauna / ahju ees kammisid [---] (2015: 47)ja*

*ma ei mäleta temast muud kui seda
et ta istus vanaema majas laua taga [---]
punane paberrossipakk oli alati
lauanurgal ühes ja samas kohas. [---]
selle, mis on surm, sain ma teada siis
kui teda matustel kirstus lamamas nägin.
sealt on pärit minu teine mälestus temast [---] (Pärtna 2015: 20).*

3.2. Põlvnemine ja esivanemate pärand

Lisaks üldistele isiklikele mälestustele, on mõlema luuletaja puhul eraldi tähelepanu saanud inimeste, eriti luuletuste subjektide põlvnemine ja see, mida esivanemad meile jätanud on. Mõlemad luuletajad peavad oluliseks mõelda sellele, kust me tuleme ning mis on olnud enne meid. Nad kirjeldavad seda aga kaudselt ja läbi sümbolite. Mõneti saab selliseid luuletusi ja neis sisalduvaid sümboleid pidada kollektiivse mälu kandjateks, kuid lähemal vaatlemisel leiab nende näol ka midagi palju isiklikumat. Esemed ja kumbed, mis esivanemad on meile pärandanud, on midagi muud, kui kollektiivne teadmine varem juhtunud sündmustest või mälestused möödunud aegadest. Erinevaid rõivastele kujundatud sümboolsed märgid paigutame praegu abstraktselt üsna vanasse aega, kuid kui vanasse, ei oska keegi täpselt öelda. Carolina Pihelgas mõtiskleb luulekogus „Kiri kodust“:

*Kas need märgid pillati alla kogemata
või mitte, ei saagi me teada. Aga keegi
korjas nad üles ja kudus esimest korda
kirjadeks: sõõrid ja ristid, lained ja
kaheksakannad [---] (2014: 61)*

Ta nimetab seda meie esimeseks käekirjaks, lindude keeleks, mida kunagi rääkida osati ja lõpetab luuletuse järgmiselt: *Siiamaani veame riste ja ruute oma kirja- / tehnika vihusse edasi, ikka lootes ja aimates - -*. (2014: 61) Viimased horisontaalsed jooned on teema tõttu selgelt just rahvuslikust ornamentikast võetud. Nende tähenduseks peetakse pärimuskultuuris maisust, materiaalsust. Kaheksakanda, mis on ühtlasi kaitse ja kodu motiiv (Päts 1926: 25), nimetab Pihelgas ka „Metsas algavates hääldes“.

*[---] Siis panedki selga oma
kaheksakannalise kampsuni
tolle mis elulõngast kooti
Seal on mõne vana
teadja naise mõtted
pääsusilmamesi (2010: 16)*

Lisaks rõivastel peituvatele arhailistele muustritele, mis kannavad omakorda tähendusi, mida meie esivanemad on neile omistanud, aitavad esivanemaid meenutada ka muud isiklikud esemed. Kuigi pilte ja pildistamist mainiti seoses isikliku mälega, esineb mitmes luulekogus kohti, kus fotod/pildid on seotud konkreetselt esivanemate mäletamisega. Maarja Pärtna kirjutab fotodest: *hoiad alles, et mäletada. / söögitoa seintel vanavanemate näod / et nad näeksid vaadata laua ümber istujate peale* [---] (Pärtna 2015: 43). Samuti ka Carolina Pihelgas: [---] *Leian vanadelt fotodelt / üles esivanemad, / painutan sirgeks oma / kõverad jalad* (2014: 10).

Samas kogus kirjutab Pärtna ka inimese kehast kui esimesest pärandusest, mille oleme oma esivanematelt saanud: [---] *ta mäletab ühtviisi neid, keda sa tunnend // [---] kui ka neid, kes pole muud / kui näod päevapiltidel / või tegelased / vanavanemate kuulnud loos*. Ta jätkab mõttega, et keha mäletab kõike ja kõiki – ka neid, kelle olemasolust meil pole aimugi. (2015: 13) Keha mäletab nagu liivgi – kaudselt. Pärtna nimetab keha kui mäletamise vahendit samas luulekogus veelgi:

*selline on õite tarkus –
nad on sündinud varem ja
sünnivad kunagi uuesti. [---]
sa oled sündinud armastusest
ammu enne seda
kui sa siia ilma tulid

ammu enne seda
kui sulle su
praegune kuju anti.

see armastus sinus
on su pelgupaik* (2015: 44).

Keha kui mälu väljundit nimetab ka Pihelgas „Metsas algavates hääldes“, kus ta räägib loo ühest hobusäsest, sääskede esivanemast, keda *peletati eemale lõkkega. Aga tema kõhust sündisid / miljonid imepisikesed vereimejad // Kõik mis tuleb on meis juba praegu*. (2010: 82) Just selliseid ürgseid viiteid kasutab Pihelgas läbivalt samas kogus.

Luuletuste subjekt uitab võõral maal, ürgses looduses ning märkab seda, millest meie ühiskond on aastasadu tagasi mööda läinud. Nii alles jäänud esemete kui oma keha kaudu kanname minevikku kaasa tulevikku. Jälgi on võimalik jätta ka oma tegude ja sõnadega. Nagu kirjutab Pärtna:

*sina aga toetud kindlalt
kahe jalaga maa peale
kood mustrit –
lood oma sõnu nii, nagu
ämblik koob oma võrgu videvikus
ja sööb selle aovalgel (2015: 11).*

Seda, et inimesed oma tegevusega märke ja jälgi maha jätavad, kinnitab ka Pihelgas oma viimases kogus „Kiri kodust“: *Sellest jääb märk maha. Sellest / sinu oskamatus kannatamisest (2014: 17).*

Kui seni nimetatud teemasid ja elemente on nii Pihelgas kui ka Pärtna kujutanud üsna võrdselt, siis üks sümbol – juured, on kasutusel vaid Pärtnal ja seda domineerivalt. Pihelgas ei jõua mälestuste kujutamisele nn juure tasandile. Tema kirjeldatavad mälestused on lähemad ja üldisemad. Pelgalt Maarja Pärtna kahe esimese luulekogu pealkirjad – „Rohujuurte juures“ ja „Läved ja tüved“ annavad juurte teema olulisusest aimu. Kui esimese kogu puhul on sõna „juur“ selgelt nimes sees, siis teise puhul on analoogia aimatav, kuna lävel ja juurel on teatav semantiline seos – tähistatakse millegi alget. Ka sõna „tüvi“ on sarnase tähendusega, kuid kaudsemalt. Puutüvi saab alguse juurestikust ja hargneb aja jooksul edasi. Põhjus, miks räägitakse ka sugupuudest peitub selles. Puu kujunemine on hea analoogia põlvkondade kujunemisele: *maa seest tõuseb tüvi, see tüvi on tume ja tugev / see tüvi on juurte juures; on tüvi on juurte liitumine [--]* (Pärtna 2013: 48) Sarnaselt mainib Pärtna juuri ka „Saamises“:

*sul peavad olema tugevad juured
et teaksid, kus kasvad kõige paremini
kus maa sind kõige kindlamini kannab (2015: 43).*

Kokkuvõte

Bakalaureusetöö eesmärk oli uurida, kuidas kujutavad mälu, ja sellega seoses ka aega, kaks eesti luuletajat – Carolina Pihelgas ja Maarja Pärtna. Kummagi luuletaja loomingust valiti uurimiseks kolm luulekogu ehk kokku kuus teost.

Luulekogude lähemal vaatlusel selgus, et Pihelgas ja Pärtna kujutavad mälu temaatikat väga sarnaselt. Luulekogudes kattuvad isegi pealtnäha väikesed detailid nagu unenäod, unustamine, mütoloogia, liiv, fotod jne. Kujutamise stiili ühiseks jooneks on ka see, et kumbki luuletaja pole vaid ühe maailmapildi pooldaja, vaid erinevates kogudes ja luuletustes kujutatakse sama teemat erinevatest aspektidest. Nii kirjeldavad nad näiteks unustamise võimalikkust ja võimatust või asjade jäävust.

Mõlemad luuletajad pööravad palju tähelepanu sellele, mis on enne meid olnud – seda nii kollektiivsel kui isiklikult tasandil. Nad rõhutavad seda, kuidas meid ümbritseb looduses hulgaliselt asju, mis kannavad endas mälestusi ja lugusid kaugetest aegadest, kuid millele inimesed igapäevases rutiinis tähelepanu ei oska pöörata.

Samuti kasutavad nii Pihelgas kui Pärtna oma eelkäijate mõtteid ning parafraseerivad nii eesti kui maailmakirjandusest tuntud autoreid. Kui Pihelgas kasutab väga paljude erinevate luuletajate loomingust pärit fragmente, siis Pärtna suurimaks eeskujuks on kahtlemata Juhan Liiv. Teiste kirjanike ja luuletajate mõtete värskel kujul näitamine annab võimaluse kirjanduslikuks jätkuvuseks.

Carolina Pihelga ja Maarja Pärtna loomingust võib leida ka vaid ühele luuletajale iseloomulikke jooni. Üks suuremaid erinevusi tuleb välja selles, kuidas nad kirjeldavad inimeste põlvnemist. Pärtna nimetab oma luulekogudes korduvalt sõnatüve „juur“ ja sellega seoses ka puid, puutüve. Ta kirjeldab juurte kaudu, et kõik põlvnevad kuskilt ning et aeg-ajalt tekib paljudel soov oma juuri otsida, et end mingil moel identifitseerida. Pihelgas seevastu ei pööra indiviidi algetele nii suurt tähelepanu. Mõnest luuletust aimub küll soov midagi sarnast leida, ent mida täpsemalt, see jääb sõnastamata. Ta

keskendub rohkem inimkonna põlvnemisele ning sellele, millest oleme tänaseks läbi tulnud.

Kirjandus

- Annus, Epp** 2002. Kuidas kirjutada aega. Tallinn: Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus.
- Assmann, Aleida** 2006. Memory, Individual and Collective. – The Oxford Handbook of Contextual Political Analysis. United States: Oxford University Press, lk 210–224.
- Assmann, Jan** 2012. Kollektiivne mälu ja kultuuriline identiteet. Tõlkinud Kalle Hein. – Akadeemia nr 10, lk 1775–1786.
- Bachmann, Talis, Rait Maruste** 2003. Psühholoogia alused. Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Eesti Keele Instituut** 2009. Eesti keele seletav sõnaraamat. Eesti keele seletussõnaraamatu 2, täiendatud ja parandatud trükk. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Kõiv, Madis, Piret Kuusk** 2000. Mis on aeg? – Akadeemia nr 1, lk 67–87.
- Kõresaar, Ene, Ester Võsu** 2007. Kollektiivne mälu võib olla nii positiivse identiteedi allikas kui ka võimas destruktivne relv. – Sirp <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/kollektiivne-m-lu-v-ib-olla-nii-positiivse-identiteedi-allikas-kui-ka-v-imas-destruktiivne-relv/>. Vaadatud 13.04.2017.
- Lotman, Juri** 2013. Mälu kulturooloogilises valguses. Tõlkinud Silvi Salupere. – Akadeemia nr 10, lk 1731–1735.
- Lotman, Juri** 2013. Kultuurimälu. Tõlkinud Silvi Salupere. – Akadeemia nr 10, lk 1736–1746.
- Merilai, Arne jt.** 2003. Poeetika. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Pihelgas, Carolina** 2010. Metsas algavad hääled. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Pihelgas, Carolina** 2011. Õnnelangestus. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Pihelgas, Carolina** 2014. Kiri kodust. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Pihelgas, Carolina, Maarja Pärtna** 2013. Äär on kokkupuutepunkt. Looming nr 9, lk 1276–1281.
- Pärtna, Maarja** 2010. Rohujuurte juures. Tartu: MTÜ Värske Rõhk.

Pärtna, Maarja 2013. Läved ja tüved. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Pärtna, Maarja 2015. Saamises. Verb.

Päts, Voldemar 1926. Eesti rahvariie ja ornament. Tallinn: Riigi trükikoda.

Rein, Eva 2015. Mälu ja kultuur kui inimlikkuse ja järjepidevuse kandjad. – Sirp
<http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c7-kirjandus/malu-ja-kultuur-kui-inimlikkuse-ja-jarjepidevuse-kandjad/>. Vaadatud 13.04.2017.

Tamm, Marek 2013. Juri Lotman ja kultuurimälu teooria. – Akadeemia nr 10, lk 1747–1777.

Tulving, Endel 1994. Mälu. Tallinn: AS Kupar.

Vabar, Sven 2014. Tühjem kui talv. Carolina Pihelgas „Kiri kodust“. – Eesti Ekspress nr 8, lk 50.

Summary

The thesis named “Memory in the poetry of Carolina Pihelgas and Maarja Pärtna” was focused to get aim how two Estonian poets represent memory and time progression in its different outputs.

There were six books of verse under the observation: from Carolina Pihelgas “Metsas algavad hääled” (2010), “Õnnkangestus” (2011), “Kiri kodust” (2014) and from Maarja Pärtna “Rohujuurte juures” (2010), “Läved ja tüved” (2013) and her last “Saamises” (2015).

The thesis were separated to three larger subsections. First, named “Memory and time” was focused to describe people’s memory and how it functions. Second subsection observes how Pihelgas and Pärtna poeticize collective and cultural memory. Appeared that both poets paraphrase other writers to keep literary memory alive. They use different symbols to illustrate collective memory – old panel houses, Soviet Union, stones and pebbles at the beach. One of the central themes is beach and stones, which store up our collective memory, our history.

There is a clear resemblance in the details such as dreams, forgetting, mythology, sand and photos in the books. Also, neither of the poets support only one worldview, because in different poems and books the same topics are captured with different aspects.

Third subsection observes individual memory and our relationship with ancestors. Pihelgas and Pärtna find it important to remember where we came from and how we formed as we are today. Poets emphasize how people are surrounded with things that convey memories and stories from ancient times; however they are left in the background because of everyday life routine.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kristel Kevvai,

(autori nimi)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Mälu Carolina Pihelga ja Maarja Pärtna luules“,

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Mart Velsker,

(juhendaja nimi)

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
 3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **23.05.2017**